

Извјештај о оцјени урађене докторске тезе

НАСТАВНО-НАУЧНО ВИЈЕЋЕ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊА ЛУЦИ

На основу члана 149. закона о високом образовању Републике Српске (Службени гласник Републике Српске“ број: 73/10, 104/11 и 84/12) и члана 54.Статута Универзитета у Бањој Луци, Наставно-научно вијеће Медицинског факултета на сједници одржаној 03.12.2012.године, донијело је одлуке о именовању комисије за оцјену и одбрану урађене докторске тезе **мр Милорада Живковића**, под насловом:

„ Фертилни капацитет адолесцената Републике Српске“ у саставу:

1. **Др Ненад В. Бабић**, ванредни професор, ужа научна област Гинекологија и опстетриција и репродуктивна медицина, Медицински факултет Универзитета у Бањој Луци, председник;
2. **Др Мирјана Рашевић**, редовни професор, Фертилитет становништва, репродуктивно здравље и популациона политика, Институт друштвених наука Београд, Природно-математички факултет Универзитет у Новом Саду, члан
3. **Др Сања Сибинчић**, ванредни професор, ужа научна област Гинекологија и опстетриција и репродуктивна медицина, Медицински факултет Универзитета у Бањој Луци, члан.

Пошто смо проучили завршену докторску дисертацију, Вијећу поднесимо слиједећи

ИЗВЈЕШТАЈ

1. Уводни дио оцјене докторске тезе

Завршену докторску дисертацију по насловом **Фертилни капацитет адолесцената Републике Српске** Милорад Живковић је предао на Медицински факултет у Бањој Луци. Дисертација има девет поглавља. То су *Увод, Фертилитет, Адолесцентни фертилитет, Фертилни капацитет, План рада, Резултати истраживања, Закључна разматрања, Литература и Прилози.*

Написана је на укупно 432 стране. Текст је написан на 70 страна стандардног формата. Саставни дио текста су 39 табела и 36 слика. Списак коришћене литературе и извора садржи 21 библиографску јединицу на српском и енглеском језику. Дисертација има и четири прилога датих на 361. страни. Прилози су *Анкетни упитник за ученике седмог разреда основних школа, Анкетни упитник за ученике деветог разреда основних школа и трећег разреда средњих школа, Основни тест и Анализа резултата истраживања према задатим параметрима.*

2. Уводни преглед литературе

Феномен недовољног рађања обиљежава демографски развој и демографски моментум Републике Српске. Према процјенама више аутора ниво рађања дјете у Републици Српској је изузетно низак и међу најнижим у свијету. Такође, Република Српска биљежи и низак ниво рађања међу адолесцентима у поређењу са земљама у региону. Користе се процјене за изучавање стопа фертилитета и репродукције, јер је посљедњи попис становништва спроведен давне 1991. године. Поред недостатка поузданих података о полној и старосној структури становништва у Републици Српској, адолесценти су најмање изучавани дио ове популације. То су главни разлози који су опредјелили избор теме за докторску дисертацију.

Постављење адолесцента у центар истраживања је био један од важних циљева истраживања изабране теме. Поред тога су дефинисани и слиједећи циљеви:

- спровођење репрезентативног истраживања релевантног за репродуктивно здравље и планирање породице младих међу око 1000 адолесцената узраста 10-19 година, ученика основних и средњих школа у Републици Српској;

- стицање релевантних и егзактних података за одређивање специфичних стопа фертилитета младих у Републици Српској;

- одређивање мјеста Републике Српске на демографској карти региона, Европе и свијета везаној за фертилитет;

- утврђивање утицаја добијених резултата на тренутну и будућу здравствену и демографску слику Републике Српске;

- дефинисање мјера и активности, првенствено медицинског и образовног сектора, у циљу повећања фертилитетног потенцијала адолесцената у Републици Српској;

- прихватање од стране научне и стручне јавности два појма: *фертилни капацитет адолесцената* и *основни тест о фертилности*.

Друштвени значај овог истраживања је директан и индиректан. Директан, јер се даје на значају питањима која се тичу младих особа и индиректан, јер доносиоцима одлука пружа могућност да сагледају демографску реалност и покушају да стратешки утичу на будуће популационе токове у Републици Српској путем програма базираних на знању.

Особеност ове тезе је да није могла у потпуности да се ослони на статистичке податке о становништву, нити на налазе претходних релевантних истраживања у Републици Српској. У научној заједници Републике Српске и нашег региона ова тема је изучавана или са демографског аспекта, или из медицинског угла, или превасходно као социопсихолошки феномен.

Отуда листа коришћене литературе при изради докторске дисертације није дуга. Но, консултована је адекватна литература на српском и енглеском језику. Консултоване су како фундаменталне библиографске јединице релевантне за истраживану тему, тако и оне најактуелније.

3. Материјал и метод рада

Централни дио докторске дисертације је анализа резултата истраживања спроведеног на репрезентативном узорку адолесцената Републике Српске. У складу са пријавом докторске тезе анкетирано је укупно 1.011 ученика (340 ученика седмог разреда основних школа, 317 ученика деветог разреда основних школа и 354 ученика трећег разреда средњих школа). Узорак је изабран по методи *COSAS*, а подручје Републике Српске је подјелењено у 6 микрорегија са градовима: Приједор, Бања Лука, Добој, Бијељина, Фоча и Требиње. Број анкетираних ученика и начин одабира испитаника указује да су добијени налази поуздани.

У том смислу је битно истаћи и да је истраживање спроведено на основу оригиналног и релевантног анкетног упитника. Школска омладина је добровољно, анонимно и уз претходно објашњење о циљу акције учествовала у истраживању. Упитници су садржали 30-40 питања (зависно од узраста), при чему је било шест заједничких питања идентификационог типа, а анкетари су били волонтери-студенти организовани у Демографском удружењу Републике Српске. Остала питања која се тичу стила живота, ризичног понашања, репродуктивног здравља и полуационе политике су била претежно затвореног типа за ученике основних школа, односно претежно отвореног типа за ученике средњих школа.

Компаративном упоредном анализом резултати истраживања су обрађивани са сличним подацима из окружења Републике Српске, као и са доступним подацима из других средина ван нашег региона.

Начињена је и упоредна анализа између утицаја општег и адолесцентног фертилитетног контингента на медицинску и демографску слику Републике Српске. Истраживање је спроведено током 2009.године.

Обрађени подаци су унијети од стране обученог оператера у оперативни програм *Excel 2000*, и јасно су приказани путем табела, слика и графикона, уз текстуални коментар коришћењем адекватног статистичког пакета *SPSS for Windows ver.8.0*.

Нумерички подаци су потпуно приказани путем средњих вриједности, стандардних девијација и обима вриједности. Компарација добијених вриједности вршена је Т-тестом и *ANOVA* методом. Сви описни одговори из упитника су кодовани и од стране обученог оператера унијети у посебно креирану базу података.

Рачунате су дистрибуције учесталости које су међусобно компариране помоћу Хи-квадрат теста. За статистичке релевантне нивое значајности коришћене су вриједности $p < 0,05$ и $p > 0,01$. Анкетни упитник, основни тест и скраћена статистичка обрада су саставни дио ове дисертације и налазе се у *Прилогу рада*.

4. Резултати и научни допринос истраживања

Недовољно рађање дјецe је дубоко условљен, законит феномен који обиљежава садашњи ниво цивилизацијског развоја. Његово изучавање је битно из више разлога. Неколико разлога се посебно намеће. Прије свега, не постоји јединствена општеважећа теорија која би га објаснила. Затим, депопулација и прекомјерно старење становништва су основне озбиљне посљедице рађања дјецe испод потреба прости репродукције становништва. Истовремено је мало позитивних искустава везаних за подстицање рађања која се могу преузети из других средина.

У склопу потпунијег разумјевања феномена недовољног рађања дјецe, и поготово реалнијег предвиђања демографских токова у непосредној будућности, постоји посебна потреба за изучавањем знања, ставова и понашања адолесцената као популације која ће бити носилац репродукције становништва.

У истраживању кандидата мр Милорада Живковића је потврђена полазна хипотеза да су адолесценти у Републици Српској пропородично и прородитељски оријентисани. Такође је показано да је брак партнерска форма којој се доминатно тежи. Утврђено је и индивидуано препознавање структурних препрека као битне баријере за рађање дјецe. Очекивано је доказана и распрострањеност конзервативног модела понашања у сфери репродуктивног здравља међу младима.

Но, добро осмишљено истраживање и специфични аналитички приступ су омогућили да се оде корак даље. Наиме, озбиљан научни допринос овога рада је и утврђивање, на бази налаза спроведене анкете, синтеских показатеља релевантних за сферу рађања, популациону политику, као и демографске и здравствене пројекције. У том смилсу су израчунати фертилни скор, фертилни потенцијал адолесцената и фертилни капацитет адолесцената у Републици Српској.

Фертилни скор у 2009.години је износио 17,5 и спадао је у групу растућих фертилитетних скорова. Модел фертилног потенцијала адолесцената Републике Српске посматран у истој години је био средње висок/висок, као одраз позитивног става младих према планирању породице. У години посматрања фертилни капацитет адолесцената Републике Српске је био низак, али са благо растућим потенцијалом што, уз сву испољену критичност кандидата према налазима анкете, даје за право опрезним оптимистичким пројекцијама будуће демографске слике Републике Српске.

Поред тога, у раду је изучавано кретање фертилитета у Републици Српској путем класичних индикатора и утврђено је мјесто Републике Српске на демографској карти региона, Европе и свијета. Односно, показано је да су ратна збивања, несигурност, лоша економско-социјална ситуација, те изражена миграција младих људи условиле далеко најмању стопу укупног фертилитета у Републици Српској у поређењу са земљама ближег и ширег окружења, која, пошто у великој мјери не задовољава замјену генерација, узрокује депопулацију и интензивно популационо старење са несагледивим економским и друштвеним посљедицима.

Практичан значај добијених података је велики. Они позивају доносиоце одлука да стратешки дјелују у циљу рехабилитације рађања. Истовремено налази анкете охрабрују државну администрацију, указујући да постоји добра основа међу младом генерацијом за различите пронаталитетне мјере и акције. Изношење главних истраживачких резултата би требало да алармира и јавно мњење Републике Српске да схвати озбиљност демографског питања. Очекује се да ће овај рад утицати и на научну и стручну јавност да схвати важност *фертилног капацитета адолесцената и основног теста о фертилности* и да их почне користити.

5. Закључак и приједлог

На основу анализе и оцјене резултата истраживања презентованих у овој докторској тези, као и закључака и њиховог научног доприноса, Комисија са задовољством закључује следеће:

Докторска теза је написана према критеријумима и захтјевима за писање ове врсте рада, и у складу са одобреном Пријавом. Резултат је самосталног истраживања и представља оригинално научно дјело, значајно са научног и друштвеног становишта. Отуда Комисија предлаже Наставно-научном вијећу Медицинског факултета Универзитета у Бања Луци да одобри јавну одбрану докторске тезе кандидата мр Милорада Живковића под насловом Фертилни капацитет адолесцената Републике Српске.

У Бањој Луци, 31. Децембра 2012.

Чланови комисије

1. Проф.др Ненад В. Бабић
2. Проф.др Мирјана Рашевић
3. Проф.др Сања Сибинчић